

[Bankoláshoz való viszony feltérképezése a fiatalok körében]

BOKÁNYI ZITA¹

BOKÁNYI ZITA

PhD

Századvég Politikai Iskola Alapítvány / Századvég Political School Foundation

E-mail: zita.bokanyi@csini-int.hu

Abstract (The Relations of the Youth with the Banking Systems)

Examining the financial culture of young people has received much attention in recent years. More and more banks and financial institutions in Hungary are dealing with the young age group, for assessing and developing financial culture, and on the other hand as a potential customer base, target of future economical projects. The aim of this paper is to show how the young people's relationship with the banking sector has evolved since the global crisis over the last decade. It focuses in particular on banking habits and financial perceptions of people aged 15–35 years. The study summarizes the Hungarian internal situation, and what kind of research and the results that have emerged over the past 10 years.

Keywords youth, banks, Hungary, economic crisis, potential clients

Rezumat (Relațiile tinerilor cu operațiunile bancare)

Examinarea culturii financiare a tinerilor a beneficiat de multă atenție în ultimii ani. Din ce în ce mai multe bănci și instituții financiare din Ungaria se ocupă de grupul de vârstă tânără, pe de o parte, pentru evaluarea și dezvoltarea culturii financiare și, pe de altă parte, ca o potențială bază de clienți pentru a construi viitoarele construcții și produse viitoare. Scopul acestei lucrări este de a arăta cum a evoluat relația tinerilor cu sectorul bancar de la criza globală din ultimul deceniu. Se concentrează în special pe obiceiurile bancare și pe percepțiile financiare ale persoanelor de 15–35 de ani. Studiul rezumă situația internă, ce fel de cercetare și rezultatele care au apărut în ultimii 10 ani.

Cuvinte cheie tineri, bănci, Ungaria, criza economică, clienți potențiali

1. Kitekintő – a lakosság pénzügyi helyzete

A Credit Suisse 2015. évi összeállítása szerint Magyarországon az egy felnőttre (közel 8 millió felnőttel számolva, ami a háztartások számának durván a kétszerese) jutó vagyon 30 796 dollár (kb. 9 millió forint), amely 17 533 dollár pénzbeli, 17 155 dollár nem pénzbeli (főként lakóingatlan) vagyonból és egy felnőttre vetítve 3893 dollár adósságból áll össze. (Társadalmi Riport 2016:99) Az adatok alapján elmondható, hogy messze elma-

radunk a nyugat-európai országoktól, de a régióban is csak Lengyelország és Szlovákia értékét múljuk felül.

A lakosság nettó pénzügyi vagyona (vagyis a megtakarítások és a hitelek különbsége), összesen 32 ezer milliárd forint volt, ami egy főre vetítve átlagosan 3 milliót tett ki 2014-ben. A készpénz, betét aránya 34 százalékot tett ki a pénzügyi vagyonból, míg az értékpapír 11 százalékra rúgott. A részvény és egyéb részesedés közel 50 százalékos aránnyal képviseltette magát. (Pénzcentrum 2016)

A nemzetközi és hazai elemzések becslései alapján elmondható, hogy a háztartások fele vagyontalan. Az embereknek csupán kis értékű, nem mobilizálható lakása és kevés készpénze, bankbetétje lehet csak. A másik 40–45% vagyoni helyzete viszont megfelel a globális középréteg (7 és 70 millió Ft közötti vagyonnal rendelkezők) vagyoni szintjének. Erről a csoportról elmondható, hogy értékesebb ingatlannal, megtakarításokkal, kisebb vállalkozói vagyonnal rendelkeznek. Végül pedig, ahogy a kutatások mutatják; 5%-ra tehető a vásárlóerő-paritáson számolt, 70 millió forint feletti vagyonnal rendelkezők köre.

A magyarországi pénzügyi kultúrát erősen befolyásolja, hogy a 2000-es évektől kezdve folyamatosan elkezdtek növekedni a felvett banki hitelek. A növekedés jelentős része az évtized első felében zajlott le, amelynek eredményeként 2010-ben a banki hitelt törlesztők aránya már elérte a 35%-ot, azaz a háztartások bő egyharmada volt érintett. 2010 után jelentős visszaesés tapasztalható a hitellel rendelkező családok arányában, 2012-ben már csak a háztartások egynegyede rendelkezett valamilyen banki vagy pénzügyi hitellel, 2015-ben pedig további csökkenés után csupán egyhatodik (18%). (3. ábra) (Társadalmi Riport 2016)

A jelentős visszaesésnek lehetséges okai a lényegesen megváltozott hitelkonstrukciók (2009 után a bankok jelentősen kedvezőtlenebb feltételekkel kínáltak hiteleket, mint korábban), illetve az, hogy 2012. február végén lezárult a devizaalapú jelzáloghitelek kedvezményes rögzített árfolyamon történő végtörlesztési folyamata, melynek eredményeképp csaknem 170 ezer háztartás szabadult meg devizahitelétől, a jelzálog-fedezetű devizahitel-állománynak nagyjából egynegyedének visszafizetésével (PSZÁF 2012).

2016-ban az Erste Csoport felmérést² készített a magyarok pénzügyi helyzetével kapcsolatban. A felmérés megállapításai szerint a havi megtakarítások összege nőtt, a tavalyi 14 900 forint helyett 2016-ban 16 148 forintot tudnak havonta félretenni az állampolgárok.

Az Erste felmérése alapján továbbá elmondható, hogy Magyarországon a megkérdezettek 26 százalékának javult, 40 százalékának nem változott az anyagi helyzete az elmúlt 2-3 évben, 33 százalékuk viszont úgy érzi, hogy romlottak a pénzügyi lehetőségei. A régió többi országához hasonlítva - százalékban mérve - a havi megtakarítások átlagos összege Magyarországon nőtt a legjobban, 9 százalékkal. Ez még mindig alacsony, csak Ro-

mániát és Szerbiát előzi meg Magyarország. A magyar lakosság körében továbbra is a legnépszerűbbek a bankszámlán, bankbetétben tartott megtakarítások, viszont csökkent a pénzüket otthontartók aránya, a tavalyi 23 százalékról 16 százalékra. A megkérdezettek 39 százalékának semmilyen megtakarítása, félretett pénze nincs. A magyarok jelentős része biztonságra törekvő, a többi régiós országhoz képest a népesség csupán tíz százaléka hajlandó kockázatot vállalni azért, hogy magasabb profitot érjen el.

1.1. A magyar lakosság pénzügyi kultúrája

A magyar lakosság pénzügyi kultúrájára vonatkozó pénzügyi intézmények, költségvetési szervek, illetve az OECD végzett felmérések, kutatások összességében negatív képet festenek a magyar lakosság pénzügyi kultúrájának fejlettségéről, és jellemzően ugyanazok a kockázatok, tudásbeli és készségbeli hiányosságok merülnek fel időről-időre.

Az OECD 2012-ben 4 kontinens 14 országában végzett kutatása (Atkinson–Messy, 2012) szociodemográfiai jellemzők alapján vizsgálta a pénzügyi ismeretek, viselkedés és a pénzügyi kultúra különböző aspektusaira vonatkozó attitűdök terén megmutatkozó különbségeket. A kutatás eredményei azt mutatták, hogy bár az elméleti ismeretekből a hazai válaszadók jó helyen végeztek, de a gyakorlati alkalmazás alapján rossz eredmények születtek. 2015-ben megismételték a felmérést, mely azt mutatta, hogy kevesebb válaszadó küzdött napi megélhetési gondokkal 2015-ben, mint 2010-ben. Kedvezőtlen viszont, hogy a lakosság csupán felének vannak pénzügyi céljai. A felmérésből továbbá kiderül, hogy csupán minden negyedik család készít költségvetést. (ÁSZ Kutatási jelentés, 2016)

A hitelintézeti felmérések, kutatások szerint a lakosság alapvetően bizalmatlan a pénzügyekkel és a szolgáltatókkal szemben, a pénzügyi döntéseket nem alapozza meg kellő ismeret, tapasztalat, tájékozódás. Általában passzív felhasználói attitűd jellemzi, a nem használt banki szolgáltatások iránt minimális az érdeklődés és ismeret. A hosszú távú pénzügyi tervezés (anyagi öngondoskodás) hiánya szintén jellemző (ÁSZ Kutatási jelentés, 2016).

A Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúrakutatás fő eredménye, hogy az elmúlt öt évben csökkent azoknak a háztartásoknak a száma, akik készítenek háztartási költségvetést. A válság elmúltával a lakosság pénzügyeit tekintve kevésbé megfontolt, gondos és előrelátó lett. Csupán minden negyedik család készít költségvetést, illetve tendenciaszerűen csökkent a kamatszámítással kapcsolatos pénzügyi feladatokat helyesen megoldani tudók aránya is. A megkérdezettek mintegy felének vannak pénzügyi céljai, ami alacsony értéknek tekinthető, különösen, ha az állami nyugdíjellátás mértékének jövőbeli várható csökkenésére vagy a gyerekek iskoláztatásának növekvő költségeire gondolunk. (Pénziránytű, 2015:1)

1.2. Mintakövetés?

A pénzügyi szocializáció során a család nélkülözhetetlen szerepet tölt be, a gyermekkor kitüntetett szerepet tölt be az aktív fogyasztóvá válás folyamatában. Számos kutatás rávilágított arra, hogy az „érett” felnőttkori fogyasztói magatartás nagymértékben levezethető a gyermekkori gazdasági tapasztalatokból és mintákból, illetve azok tükörképének tekinthető. (Lowery–DeFleur, 1988; McNeal, 2007) Tehát nagyon fontos, hogy egy gyermek egészen kis kora óta mit lát a szüleitől, illetve az őt körülvevő felnőttektől.

A fogyasztói szocializációval már a 70-es évek közepétől aktívan foglalkoztak a kutatók. Scott Ward (1974) vezette be elsőként a fogyasztói szocializáció elméletét. A fogyasztói szocializáció során „a fiatal személyek elsajátítják mindazon fogyasztói képességeket, ismereteket és attitűdöket, melyek hozzásegítik őket a piacon történő hatékony működéshez” (1974:2). Ezt az elméletet fejlesztette tovább Moschis és Churchill (1978), megállapítva, hogy a fogyasztói szocializáció aktív és dinamikus folyamatnak tekinthető, amely során az egyének mások viselkedését utánozzák, valamint tapasztalatokat gyűjtenek a gazdaság működéséről. (Zsótér-Nagy, 2012)

Az egyének serdülőkori és fiatal felnőttkori gazdasági magatartása összefügg egymással, egyfajta folytonosságot figyelhető meg. A serdülőkori megtakarítások mértéke előrejelzője a fiatal felnőttkori megtakarítások mértékének. Továbbá a kutatók megállapították, hogy nemcsak a szülő és a gyermek közötti mintázatok közt van összefüggés, hanem a gyermekkori és felnőttkori mintázatok között is. (Zsótér 2013)

1. A fiatalok pénzügyi ismeretei

Magyarországon 2000 óta 4 évente nagymintást kutatást végeznek a fiatalok (15-29 évesek) körében. A pénzügyi ismeretekről ezekben a tanulmányokból részletesen nem kapunk információt, azonban a pénzzel kapcsolatos attitűdök, a pénz megjelenése az élet egyes területeinek fontossági sorrendjében vagy éppen felbukkanó problémaforrásként rávilágít arra, hogy a fiatalok általánosságban hogy vélekednek a pénzről.

Az Ifjúság2000-es kutatásban a fiatalok számára fontos dolgok sorrendjében első és második helyen a család és a barátok szerepelnek, azonban harmadikként megjelent a jövedelem, negyedikként pedig konkrétan a pénz fogalma. A 15–29 évesek céljaik közt első között említik az anyagi biztonságot, a karriert és a szakmai eredmények eléréséhez vezető széles körű kapcsolatrendszer kialakítását. A sikerhez – amely nem feltétlenül egyenlő a gazdagsággal – főként a kemény munkán és a szorgalmon keresztül lehet eljutni. A középiskolások igen nagy százaléka szerint megtekinthető a tisztességes „meggazdagodás fortély”, de ehhez a munkán, aka-

raterőn és szorgalmon kívül a támogató családi háttérre is szükség van. (Ifjúság 2000)

A 2004-es felmérés rávilágított, hogy a pénz, mint problémaforrás háttérbe szorult a fiatalok számára. A korábban abszolút elsőséget élvező alapproblémák, mint a munkanélküliség, a pénztelenség, a lakásügy háttérbe szorultak. A munkanélküliség említési gyakorisága több, mint a féltre csökkent. A pénztelenség és a lakásprobléma a lista hetedik és kilencedik helyére csúszott. (Ifjúság 2004)

A 2008-ban készült adatfelvétel eredményei a nyolc évvel korábbi állapotról utalnak, feltehetően a gazdasági problémáktól nem függetlenül, mivel a munkanélküliség, a pénztelenség, az elszegényedés, valamint a létbizonytalanság vált a három legfontosabb problémává. 2012-ben a megkérdezett fiataloknak ismét lehetőségük volt arra, hogy az előre megadott 25 elemből kiválasszák az általuk legsúlyosabbnak, illetve másodsorban legsúlyosabbnak ítélt problémákat. A kapott eredmények alapján a válaszadó fiatalok körében 2012-ben is a materiális problémák vezetnek, és ezzel összefüggésben főképp a létbizonytalanság okozza a legtöbb nehézséget: a válaszadók 16 százalékát a bizonytalan, kilátástalan jövő aggasztja, míg 10 százalékuk számára a létbizonytalanság jelenti a legfőbb problémát. Az előbbi két kategóriával szoros összefüggésben a listán a második legnagyobb probléma a munkanélküliség (a megkérdezettek 15 százaléka szerint). (Magyar Ifjúság 2012)

A fiatalok pénzügyi kultúrájával kapcsolatban átfogó kutatás³ 2006-ban készült az MNB felkérésére. Az adatokból kiderült, hogy a 14-17 (fiatalabbak) éves korosztály kevésbé érdeklődő és kevésbé tájékozott a pénzügyi világ hírei iránt, mint a 18-30 (idősebbek) évesek generáció. A fiatalabbak körében az általános attitűd, hogy kevésbé tartják fontosnak az ilyen jellegű ismerteket, és sokan, akik próbálkoznak is az ilyen jellegű hírek befogadására, kevésbé értik ezeket. 14-17 évesek körében tízből egy fő érdeklődik a pénzügyi világ hírei, vagy termékek iránt, a 18-30 évesek közül tízből ketten. Tájékozottnak még ennél is kevesebben érzik magukat mindkét korosztályban. Mindkét vizsgálati csoportban magas azoknak az aránya, akik nem értik a pénzügyi információkat, a 14-17 évesek több, mint fele, és a 18-30 évesek harmada gondolja ezt magáról. Az általános érdektelenség ellenére az is jellemző mindkét korosztályra, hogy viszonylag sokan elméletben fontosnak tartják a pénzügyi termékek és szolgáltatások ismeretét. Annak ellenére, hogy a többség érdektelenséget mutat a téma iránt, sokan nem tartják elegendőnek a rendelkezésükre álló információt a pénzügyi termékekről, szolgáltatásokról. Az általános tájékozatlanságból adódóan viszonylag kevesekre jellemző a fiatalabbak közül, hogy ismereteket szereznek a lehetőségekről, mielőtt kiválasztanak egy új pénzügyi terméket vagy szolgáltatást. A 18-30 évesek már megfontoltabban döntenek, kétharmad részük már igyekszik tájékozódni. A többségében diák, 14-17 éves korosztály leginkább a Diákhitelről szeretne több információhoz jut-

ni, bár még ezen a területen is valamivel többen vannak azok, akik nem tartják szükségesnek, hogy több információt kapjanak. Ennek a korosztálynak a harmada a bankkártyákról és valamivel kevesebben a betétekről, megtakarításokról szeretne több ismeretet. Az „életbe kilépő” 18-30 éves korosztály már más terület iránt érdeklődik. Elsősorban a lakáshitelek, valamint a fogyasztási hitelek tartoznak érdeklődésük fókuszába. A betétekről, megtakarításokról, a nyugdíjpénztárakról és a bankkártyákról minden negyedik szeretne több információt kapni. (MNB, 2006)

Az elmúlt tíz évben a fiatalok szűkebben vett pénzügyi ismereteivel kapcsolatban különböző kutatóintézetek, egyetemek kutatócsoportjai több pilotstudy-t készítettek, melyekből alapvető benyomásokat, információkat lehet szerezni a fiatalok ismereteivel kapcsolatban. Számos kutatás egy-egy iskolai pénzügyi programhoz kapcsolódik, azok tapasztalatait szemléltetik.

Ezek közül néhány, főbb kutatást mutatunk be, melyek rávilágítanak a fiatalok pénzügyi ismereteire.

A Provident, saját gazdasági nevelés projekt keretében, 2008-ban útjára bocsátotta a Családi Kasszasikerek programját, amely családok, diákok, pedagógusok, szociális szakemberek, illetve rajtuk keresztül az egész társadalom gazdasági és pénzügyi ismeretbővítését célozta. 2010-ben ennek keretében készült el a „Családi kassza”-kutatás a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológiai és Társadalompolitikai Intézetének segítségével, majd 2013-ban az NRC Kft. és a Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet Kutatási Főosztálya készítette el a Kassza Index 2013 elnevezésű kutatást.

A kutatás pénzügyi ismeretekre vonatkozó főbb megállapításai a következők: a 16–17 éves fiatalok közepes pénzügyi műveltséggel bírnak, ami azt mutatja, hogy fontos hangsúlyosabbá tenni az oktatásban a pénzügyi műveltséget fejlesztő kurzusokat.

A magyar fiatalok nemzetközi viszonylatban a közepes mezőnyben helyezkednek el: míg a kamatos kamat kérdésre helyesen válaszoló fiatalok aránya az összes ország átlaga felett, addig az infláció kérdésre helyesen válaszolók valamelyest az átlag alatt, a kockázatmegosztás kérdésre jól válaszolók pedig jóval az átlag alatt helyezkednek el.

A gimnazisták (pláne, ahol van pénzügyi oktatás is) általában minden kérdésre jobban tudták a választ, mint szakközépiskolába járó társaik. Azok a megkérdezettek, akik magasabb pénzügyi tudatossággal rendelkeznek, minden műveltségi területre vonatkozó kérdésre 16–18 százalékponttal többen adtak jó választ.

A kutatók megállapították, hogy egyértelmű pozitív irányú összefüggés van a jó pénzügyi tájékozottság és a pénzügyi műveltségi területek, fogalmak ismerete között.

További következtetések, hogy a számolásra és logikára épülő feladatok nem tartoztak a fiatalok erősségei közé. A reálhozam fogalma, mondhatni teljesen ismeretlen volt: a válaszolók 90 százaléka rossz választ adott.

2. A fiatalok pénzügyi fogyasztási magatartása

A fiatalok pénzügyi fogyasztási magatartásával kapcsolatban több kutatás készült az elmúlt években, az alábbiakban ezeknek a kutatásoknak a tapasztalatait ismertetjük.

2.1. Pénzügyi termékek fogyasztása

A Takarékpont 2012-ben készült, országosan reprezentatív kutatásából⁴ ismerhetjük meg a fiatalok pénzügyi szokásait. A kutatás legfőbb eredménye, hogy a fiatalok egyre hamarabb kerülnek kapcsolatba a pénzintézetekkel, a 17 évesek 82 százalékának van bankszámlája, míg a most 25 éveseknek csak 43 százalékának volt bankszámlája 17 éves korában. A kutatás szerint a fiatalok első bankválasztását leginkább a szülők tanácsai, gyakorlata befolyásolja. A későbbi váltásoknál a kortársak és az interneten való tájékozódás a meghatározó. A fiatalok kevés pénzügyi terméket fogyasztanak, a bankkártya és a folyószámla mellett csak keveseknek van tapasztalata más termékekkel. Csupán a megkérdezettek 6 százalékát érdekelné egy megtakarítási számla, és csak 4 százalékuk nyitott a lakáshitel-termékekre.

Korosztályonként eltérő mennyiségű pénzzel gazdálkodnak a fiatalok, a 18 év alattiak havi – átlagosan – 21 ezer forintból élnek, míg a 18–25 évesek 79 ezer forinttal gazdálkodnak havonta átlagosan, a 26–32 éveseknél ez az átlagos összeg eléri a 145 ezer forintot. Míg az első korcsoportba tartozók összege zsebpénz, addig a legidősebbeknél már saját keresetről beszélhetünk.

A célcsoport számára fontos az internetes bankolás és információszerezés. A fiatalok többsége a számlanyitást is szívesen végezné az interneten, és nem egy bankfiókban.

Az ERSTE Bank megbízásából a BellResearch által készített fiatalokra vonatkozó (15–26 évesek) kutatás⁵ főbb megállapításai közül a legfontosabb, hogy a célcsoport háromnegyedének (1,3 millió fiatal) van bankkapcsolata.

Pozitív kapcsolat figyelhető meg az életkor, iskolaivégzettség-változók és a bankolás arányával, vagyis minél inkább idősödnek, szereznek magasabb iskolai végzettséget, annál inkább jellemző az aktív bankolás. Míg a középiskolásoknak csak 56 százalékának van bankkapcsolata, addig a felsőoktatásban tanulóknál ez az arány eléri a 100 százalékot. Ez annak is köszönhető, hogy a felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásnál kötelesek saját bankszámlával rendelkezni (ösztöndíjak, szociális támogatások kifizetése, vizsgadíjak befizetése miatt).

Az úgynevezett Y/Z generáció tagjai a bankválasztásnál a költségek mellett a családtagok, elsősorban az édesanyák ajánlása, a bankautomaták

száma, a bankfiók közelsége, a bank hírneve, valamint a szolgáltatások minősége alapján döntenek.

Míg a bankkártyát és bankszámlát több mint négyötödük használja, ez a használat ritka, nem éri el a 25 százalékot azok aránya, akik napi rendszerességgel vagy hetente többször használják a bankkártyáját, bankszámláját.

A banki szolgáltatások többsége kevésbé népszerű a célcsoport számára, a fiatalok negyedének van megtakarítása, 7 százalékuk rendelkezik folyószámlahitellel, egyéb pénzügyi termékek fogyasztása 7 százalék alatti.

A fiatalok többsége (55 százalék) első bankjánál tag – élettörténetük, így banktörténetük elején járnak –, de 22 százalékuk már váltott bankot. A bankváltók indokként a feleslegességet adta meg (40 százalék) legnagyobb arányban. Az indokok során a következő a díjak mértéke volt (25 százalék) és az új kedvező ajánlat (23 százalék).

A banki ügyfelek ötöde, míg a bankkapcsolattal nem rendelkezők 35 százaléka bizonytalan abban, hogy milyen bankot választana. A bankok elutasítása alacsony, csupán a bankkapcsolattal nem rendelkezők 10 százaléka vallotta, hogy egyáltalán nem szeretne ügyféllé válni.

2.2. Bankkártyahasználat és online fogyasztás

Az ERSTE Bank kutatása alapján elmondható, hogy a banki termékek közül leginkább használt termék a bankkártya és a bankszámla volt. A középiskolások havi kerete 15 ezer Ft, míg a felsőoktatási hallgatók havi kerete 45 ezer Ft. A bankkártyahasználat mellett a fiatalok a készpénzhasználatot jobban preferálják. A készpénzt preferálók 49 százalékának elsődleges pénzforrása a rokonoktól (szülők, más rokonok) érkező összeg, csupán harmaduk rendelkezik saját bevétellel.

A K&H 500 kutatás⁶ kiemelt témája volt, hogy a fiatalok (19–29 évesek) mennyire nyitottak az innovációra, az állandó online jelenlét mellett a bankolási szokásukban mennyire nyilvánul meg a digitális használat. Az eredmények azt mutatják, hogy a fiatalok félnek attól, hogy digitális nyomot hagynak. A félelem elsősorban az információgyűjtésre és az állami szervek általi megfigyelésre irányul, és nem a magánemberektől érkező zaklatásra. Ezért a bankkártya használatot is sokan félelmeik közé sorolták, melyről adatot gyűjthetnek.

A veszélyeztetettségénél saját magukat tartják a legvédettebb csoportnak, a 14 évesnél fiatalabbakat érzik a legveszélyeztetettebbeknek. Ez elmentmond eredeti félelmeikkel, miszerint a szervezett adatgyűjtéstől kell jobban félni, mint magánszemélyek zaklatásától.

Annak ellenére, hogy a célcsoport túlnyomó többsége (81 százalék) rendelkezik okostelefonnal – jellemzően Android telefon – az internetes bankolásra továbbra is inkább a számítógépeket használják. Az igény megvan az okostelefonokon történő bankolásra, de még nem elterjedt a hasz-

nálata. A célcsoport 48 százaléka rendelkezik saját lappal vagy tablettel. Jellemző a fiatalokra a többképernyős jelenlét, így egyszerre használhatnak laptopot, okostelefont, esetleg tablettel.

A bankkapcsolattal rendelkezők 54 százaléka használja az internetes bankolást. Az internetes bankolásnál elsősorban utalást indítanak, vagy az egyenleget kérdezik le. A bankkártyás fizetés a megkérdezettek 28 százalékánál az elsődleges fizetési mód (szinte mindig kártyával fizet), a megkérdezettek további 36 százaléka inkább bankkártyával fizet. A bankkártyás fizetés jellemzőbb a férfiakra és a budapesti lakosokra. A budapestiek és férfiak 38 százaléka paypass kártyát használ.

A e-commerce is a fiatalok körében elterjedt cselekvés, a megkérdezettek 87 százaléka vásárolt már interneten. Az internetes vásárlás szignifikánsan jellemzőbb a nőkre és a gyeseen lévő nőkre. Az egyes csoportoknál eltérő termékek vásárlása jellemző interneten ugyanúgy, mint bolti vásárlásánál. Így a férfiakra a sportszerek, szoftverek, műszaki cikkek vásárlása jellemző, míg a nőkre divatcikkek, kozmetikumok vásárlása. A budapestiek csoportja részben a magasabb iskolai végzettségének köszönhetően a nagyobb arányban vásárol könyvet és élelmiszert interneten. A teljes lakosságnál is megfigyelhető trendek a fiataloknál is tetten érhetőek, így náluk is preferáltabb az utánvét választása, a megkérdezettek kétharmada vásárol így interneten (65 százalék). A bankkártyás fizetés (célcsoport körében 32 százalék) a budapestiek körében a legelterjedtebb az internetes vásárlások alkalmával, itt eléri a 44 százalékot ez az arány.

Economist Intelligence Unit tanulmánya⁷ arra hívja fel a figyelmet, hogy a bankoknak lépést kell tartani a technológiai fejlődéssel és a mobilhasználat elterjedésével, máshogy nem tudják kielégíteni ügyfeleik igényeit. A mobilt nem kedvelők 56 százaléka asztali gépen, míg 36 százalékuk ATM-ben szereti intézni banki ügyeit. A lakossági bankárok 82 százaléka szerint az Y generáció és a későbbi generációk számára a jövőben a mobil lesz az elsődleges csatorna a banki szolgáltatások piacán. Jelenleg a tranzakciók 15 százaléka bonyolódik mobileszközön.

2.3. Megtakarítás

A Takarékpont 2011-es kutatása⁸ szerint a 14–30 évesek 84 százaléka rendelkezik valamilyen megtakarítással. A megtakarításokkal kapcsolatos attitűdökre jellemző a célcsoport körében a hosszútávú gyűjtögetés, megtakarítás. A megkérdezettek 66 százaléka említette, hogy képes akár fél évig, vagy akár tovább is gyűjteni, ha valamire vágyik, további 20 százalékuk 2–3 hónapig történő gyűjtögetésig szokott eljutni és 9 százalékuk említette, hogy inkább a hitelt, vagy akár magánszemélytől történő kölcsönt választja, ha valamit meg szeretne vásárolni magának. Csupán a megkérdezettek 5 százalékára jellemző, hogy ha 1–2 hónap alatt nem tudja összegyűjteni a kellő összeget, akkor bele sem kezd.

Az összegyűjtött összegeknél – álmaik megvalósításához – nagy eltérés figyelhető meg. A megkérdezettek harmada 10-30.000 Ft-ot gyűjtött össze vágya megvalósítására, 12 százalékuk 30–50.000 Ft-ot, 21 százalékuk 50-100.000 Ft-ot. A megkérdezettek 34 százaléka az elmúlt 2 évben volt, hogy 100.000 Ft-ot, vagy annál többet gyűjtött össze álmai megvalósításához.

A megkérdezetteknek csupán 11 százaléka állította, hogy nem szokott rendszeresen megtakarítani. A megkérdezettek többsége rendszeresen tesz félre valamekkora összeget, akár 10.000 Ft-nál kisebb összeget. A válaszadók harmada megtakarításait bankban kezeli, 12 százalékuk időnként le is köti a megtakarított összeget. A megkérdezettek 3 százaléka említette, hogy előfordult már, hogy tőzsdére vitte megtakarítását.

A K&H 2013-ban készült kutatása⁹ megkülönböztette a fiatalokat, aszerint, hogy dolgoznak-e vagy sem. A kutatás szerint megtakarítása a dolgozó fiatalok 43 százalékának, a diákok 40 százalékának, a munkanélküli fiatalok 14 százalékának van. A kutatás fontos megállapítása, hogy a megtakarításokból maximum három hónapig tudnának élni.

A megtakarítások mértéke az alábbiak szerint oszlik meg: egymillió forint feletti megtakarítása a megkérdezettek 12 százalékának van. 100.000 Ft alatti megtakarítása a megkérdezett fiatalok 42 százalékának van. A megtakarítások többsége a folyószámlán van vagy készpénzben, csak a megkérdezettek 8 százaléka rendelkezik lekötött betéttel és 5 százalékuknak van életbiztosítással kombinált megtakarítása. Pozitív gyakorlatnak azt tekintik a kutatók, akik a hónap elején már lekötnek, félretesznek egy meghatározott összeget, ez a megkérdezett fiatalok 17 százalékára volt csak igaz. A megtakarítási célok között az első helyen szerepel a lakásvásárlás és tartalékképzés (39 százalék és 39 százalék), ezt követi az utazás (21 százalék), az oktatási költség (19 százalék). A lakásvásárlás 25 év felett válik hangsúlyossá, és a férfiak nagyobb arányban gyűjtenek autóra, mint a nők. A megkérdezettek átlagos jövedelme 71 ezer forint.

2.4. Hitelezés

Az MNB megrendelésére készült 2006-os kutatás bővebben kitért a fiatalok hitellel kapcsolatos attitűdjeire. A 10 évvel ezelőtti kutatás legfőbb megállapítása, hogy a hitelekkel kapcsolatosan a résztvevők kb. harmadánál megfigyelhető volt egy markáns elutasító, és gyanakvó attitűd. Általában „elvből” nem vennének fel hitelt, vagy csak „ha nagyon muszáj”, azért mert úgy gondolják, hogy a hitel túl sokba kerül, illetve kiszolgáltatottá teszi őket. Domináns vélemény volt, hogy hitelt felvenni manapság, amikor semmi sem biztos – sem a törvényi rendelkezések, sem a szerződésekben leírtak, se a munkahelyek, se a jövedelmek – fölöttébb kockázatos. A legkockázatosabb hosszú távú hitelt, és jelzáloghitelt felvenni. (MNB, 2006)

Több fiatal gondolja úgy, mint idősebb, hogy anyagi helyzetük javulni fog a közeljövőben, ezért bátrabban terveznek nagyobb összegű beruházásokat indítani, valamint hitelt felvenni - ez derült ki a Cofidis Hitel Monitor nevű kutatásból, melyben ezer fő vett részt. A felmérés rámutat arra, hogy a 18 és 29 év közötti korosztály 19 százaléka tervez hitelt felvenni a következő három hónapban, a teljes lakosságot tekintve viszont ez az arány csak 14 százalék. A fiatalok több mint harmada legfeljebb 99 ezer forintos, 46 százaléka pedig 100 és 999 ezer forint közötti hitel felvételén gondolkodik, 18 százalék viszont egymillió forint fölötti hitel igénylésétől sem zárkózna el. A nagyobb összegű hitelt a fiatalabb korosztály tagjai mosógép, házimozirendszer vagy konyhai gép vásárlására költenék.

A fiatalok körében a legelterjedtebb hitel a diákhitel, 2013 végéig közel 350 ezer fiatal döntött a diákhitel felvétele mellett.¹⁰

2.5. Nyugdíj-előtakarékosság

A Bankmonitor.hu felmérése szerint a fiatalok körében a legnépszerűtlenebb a nyugdíj-előtakarékosság, a fiatalabb generációk befizetései hiányoznak leginkább az önkéntes nyugdíjpénztárakból. A rendszer 1994-es indulása után viszonylag gyorsan bővült a taglétszám, viszont gyorsan meg is akadt, és friss utánpótlás azóta sem érkezik olyan ütemben, mint arra szükség lenne.

A felmérés adatai alapján elmondható, hogy a 30 év alatti tagokból van a legkevesebb, az 5 pénztár¹¹ alapján csak 7 százalékos aránnyal képviseltetik magukat, vagyis azon kevesekből is, aki nyugdíj célra ilyen formában takarít meg, nagyon kevés a fiatal. Pozitív elmozdulást mutat, hogy 2015-ben összesen 14,5 ezer fővel bővült a legnagyobb pénztárak befizetői száma, ezenbelül pedig a fiatalabb korcsoportok aránya nőtt leginkább. (A 30 év alatti új tagok száma még a legjobb esetben is csak 1800 fővel tudott gyarapodni az összehasonlított pénztárak között.)

3. Összegzés

A fiatalok bankoláshoz való viszonyát minél hamarabb tudatosítani és mélyíteni kellene már egészen kisiskolás kortól.

Magyarországon 2016 tavaszán mutatták be a mérföldkönek számító, a Pénziránytű Alapítvány által elkészített, első, középiskolások számára készült, átfogó pénzügyi és gazdasági ismereteket nyújtó, akkreditált tankönyvet. Az „Iránytű a pénzügyekhez” címmel mérföldkövet jelenthet a pénzügyi-gazdasági ismeretek oktatásában és a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztésében. A tankönyv széles körű szakmai összefogás eredményeként valósult meg; az elkészítésében a szerzők mellett a jegybank, a Pénziránytű Alapítvány és az Emberi Erőforrások Minisztériumá-

nak munkatársai, az államigazgatás szakértői és szakmai szövetségek (Magyar Bankszövetség, Magyar Biztosítók Szövetsége) is szerepet vállaltak.

Az Oktatási Hivatal határozata értelmében a könyv egyaránt megfelel a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló kormányrendelet és a Gazdasági és pénzügyi kultúra kerettanterv előírásainak.¹²

Hatásának mérése egy következő feladat lesz, melynek mentén érdemes lesz megvizsgálni, hogy milyen jellemzőkkel írható le a fiatal korosztály, illetve képezhetők e különböző csoportok pénzügyi fejlődésük, attitűdjeik és magatartásuk mentén.

SZAKIRODALOM

1,3 millió magyar fiatal bankol, <http://24.hu/fn/gazdasag/2013/08/27/1-3-millio-magyar-fiatal-bankol/> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Atkinson, A–Messy, F. (2012): *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*, *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Báger Gusztáv (2012): *Az iskolapadban kezdődik a korrupció elleni harc*. <http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/az-iskolapadban-kezdodik-a-korrupcio-elleni-harc> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Bankmonitor (2016-12-09): *Megoldatlan nyugdíjkérdés – 200 ezer fiatal játszik a tűzzel*. <http://bankmonitor.hu/cikk/megoldatlan-nyugdijkerdes-200-ezer-fiatal-jatszik-a-tuzzel/> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Béres D.–Huzdik K.–Kovács P.–Sápi Á.–Németh E. (2013): *Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási jelentés*. Budapest: ÁSZ, BKF, Econventio, SZTE

CIB Bank-kutatás (2012)

Dr. Kovács Péter–Dr. Kosztópulosz Andreász–Dr. Révész Balázs–Kiss Gábor Dávid–Cseri Cserne (2012): *Középfiskolások pénzügyi kultúrájának felmérése*. Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar <http://eco.oldportal.u-szeged.hu/download.php?docID=16792> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Dr. Németh Erzsébet–Jakovác Katalin–Dr. Mészáros Aranka–Kollár Péter–Dr. Várpalotai Viktor: *Pénzügyikultúra-fejlesztési programok felmérése – kutatási jelentés*. Budapest, Állami Számvevőszék, 2016.

április.

Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület, Szegedi Tudomány Egyetem Gazdaságtudományi Kar (2011): *Középiskolás diákok pénzügyi kultúrájának vizsgálata. Kutatási jelentés.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem

EDUPRESS (2016-04-29): *Mérföldkő a hazai pénzügyi oktatásban.* <http://www.edupress.hu/index.php/kozneveles/458-merfoldko-a-hazai-penzugyi-oktatasban> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Erste Bank megbízásából. Bellresearch (2013): *Közel 50 ezer forintból élnek a fiatalok.* <https://www.erstebank.hu/hu/10116049.html> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Hornyák Andrea (2015): *Attitűdök és kompetenciák a középiskolás diákok mint potenciális banki ügyfelek körében.* Doktori értekezés, Nyugat-magyarországi Egyetem http://doktori.nyme.hu/493/1/Hornyak_Andrea_Disszertacio.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Hornyák Andrea (2013): *Pénz, pénz, pénz, avagy a fiatalok pénzügyi kultúrája.* http://trainingandpractice.hu/sites/default/files/kepzes_es_gyakorlat/tanulmanyok/04-Hornyak_A-tanulmany.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)

http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/a_fiatalok_szokasa lett_a_rendszeres_megtakaritas.173648.html (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Jakovác Katalin: *A pénzügyikultúra-fejlesztés nemzeti stratégiái: tapasztalatok és tanulságok.* <http://www.penzugyiszemle.hu/tanulmanyok-eloadasok/a-penzugyi-kultura-fejlesztés-nemzeti-strategiai-tapasztalatok-es-tanulsagok> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

K&H: *Félnek a fiatalok az internettől, mégsem bírják nélküle.* <http://profit7.hu/magazin-1/felnek-az-internettol-a-fiatalok-megse-birjak-nelkule> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Kitartó gyűjtögetők: a fiatalok máshogy állnak a bankoláshoz. http://hvg.hu/gazdasag/20110530_fiatalok_bankolas_felmeres (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Kovács I.–Mihály N.–Mészáros A.–Madarász I. (2013): A pénzzel kapcsolatos attitűd és a különböző demográfiai változók kapcsolatának vizsgálata magyar egyetemi hallgatók mintáján. *Közgazdasági Fórum* 2013/1. február online, letöltve: 2013. december 11., http://epa.oszk.hu/00300/00315/00102/pdf/EPA00315_kozgazd_

- forum_2013_01_037-058.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Kovácsné Henye L. (2010): „Online generáció” versus pénzügyi kultúra. *Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején*. <http://epa.oszk.hu/003450/089315/00192/pdf>
- Luksander Alexandra–Béres Dániel–Huzdik Katalin–Németh Erzsébet (2014): *A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata*. https://www.asz.hu/storage/files/files/penzugyiszemle/2014/luksandera_2014_2.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Magyar Nemzet (2012): *Egyre korábban „bankolnak” a fiatalok*. <http://mno.hu/gazdasag/egyre-korabban-bankolnak-a-fiatalok-1071449> (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Magyar Nemzeti Bank (2016): *A lakosság pénzügyi kultúrájának felmérése – Kvalitatív kutatás a 15–17, illetve a 18–30 évesek körében*. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-penzugyi-kultura-kvalitativ-1.pdf> (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Medgyesi Márton (2016): *A háztartások megtakarításai és eladósodottsága Magyarországon, 2008–2015*. In.: *Társadalmi Riport 2016*.
- Pénzcentrum (2013-05-27): *Kiderült: így bankolnak a magyar fiatalok*. http://www.penzcentrum.hu/megtakaritas/kiderult_igy_bankolnak_a_magyar_fiatalok.1036565.html (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Pénzcentrum (2016-11-23): *Durva különbségek a generációk között: tényleg a fiataloké a jövő?* http://www.penzcentrum.hu/megtakaritas/durva_kulonbsegek_a_generaciok_kozott_tenyleg_a_fiataloke_a_jovo.1052418.html (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Pénziránytű: *A Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúra kutatás fő eredményeinek bemutatása*. <http://www.penziranytu.hu/magyar-lakosság-penzugyi-kulturaja> (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Pénzügyi szemle: *Pénzügyi attitűdök, tudatosság és a gyermekkor*. <http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/penzugyi-attitudok-tudatosság-es-a-gyermekkor> (letöltés ideje: 2016. december 1.)
- Takács Kristóf (2011): *A magyar háztartások fizetési szokásai*. *MNB-tanulmányok*, 98.
- Tárki (2008) *Fogyasztó szegmentáció*. http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/fogyasztói_szegmentacio.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)

TREZEX (2015), *A fiatalok mobilhasználati szokásai forradalmasíthatják a lakossági bankolást, de az ATM túl fog élni.* <http://www.trezex.hu/hirek/2015/03/a-fiatalok-mobilhasznalati-szokasai-forradalmasithatjak-a-lakossagi-bankolast-de-az-atm-tul-fog-elni/> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Világgazdaság (2016-11-13), *A magyarok háromnegyedének nem javult az anyagi helyzete.* <http://www.vg.hu/penzugy/a-magyarok-haromnegyedenek-nem-javult-az-anyagi-helyzete-477732> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Világgazdaság (2013): *A dolgozó fiatalok több mint fele tartalékok nélkül él.* <http://www.vg.hu/penzugy/megtakaritas/a-dolgozo-fiatalok-tobb-mint-fele-tartalekok-nelkul-el-405410> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Visegrad Fund–Child & Youth Finance International: *Best Practices in Financial Education for Youth.* <https://childfinanceinternational.org/visegrad-fund> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Williams, F. L.–Nall, M.–Deck, P. Z. (1976). Financial Problems of Urban Families. *Home Economics Research Journal*, 4, pp. 185–196.

Zsótér Boglárka–Nagy Péter (2012): Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink – A pénzzel kapcsolatos attitűdök és a materiális irányultság szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében. *Pénzügyi Szemle*, 2012/3., pp. 310–321.

Zsótér Boglárka (2013): Pénzügyi attitűdök, tudatosság és a gyermekkor. *Pénzügyi Szemle*, 2013. március 7. <http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/penzugyi-attitudok-tudatossg-es-a-gyermekkor> (letöltés ideje: 2016. december 1.)

Zsótér Boglárka (2012): *Alma a fájától... A fiatalok pénzügyi szocializációját befolyásoló intergenerációs hatások a családban.* Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola file:///C:/Users/Bok%C3%A1nyi%20N%C3%B3ra/Downloads/Zs%C3%B3t%C3%A9r_Bogl%C3%A1rka_t%C3%A9zisterv_nov21.pdf (letöltés ideje: 2016. december 1.)

JEGYZETEK

- 1 Bokányi Zita a Századvég Politikai Iskola Alapítvány vezető kutatója
- 2 A telefonos kutatást az Erste Csoport hét országban végezte el, minden országban 500 főt kérdeztek meg, egyedül Ausztriában érdeklődtek 1000 banki partnernél. A kutatást 4000 kérdőív alapján összesítették.
- 3 A 14–17, illetve 16–30 évesek pénzügyi kultúrájának felmérése – Kvantitatív kutatási jelentés. 2006.
- 4 Magyar Nemzet (2012): Egyre korábban „bankolnak” a fiatalok. <http://mno.hu/gazdasag/egyre-korabban-bankolnak-a-fiatalok-1071449>
- 5 1,3 millió magyar fiatal bankol <http://24.hu/fn/gazdasag/2013/08/27/1-3-millio-magyar-fiatal-bankol/>
- 6 K&H: Félnek a fiatalok az internettől, mégsem bírják nélküle <http://profit7.hu/magazin-1/felnek-az-internettol-a-fiatalok-megse-birjak-nelkule>
- 7 TREZEX (2015) A fiatalok mobilhasználati szokásai forradalmasíthatják a lakossági bankolást, de az ATM túl fog élni. <http://www.trezex.hu/hirek/2015/03/a-fiatalok-mobilhasznalati-szokasai-forradalmasithatjak-a-lakossagi-bankolast-de-az-atm-tul-fog-elni/>
- 8 Kitaró gyűjtögetők: A fiatalok máshogy állnak a bankoláshoz http://hvg.hu/gazdasag/20110530_fiatalok_bankolas_felmeres
- 9 Világgazdaság (2013): A dolgozó fiatalok több mint fele tartalékok nélkül él. <http://www.vg.hu/penzugy/megtakaritas/a-dolgozo-fiatalok-tobb-mint-fele-tartalekok-nelkul-el-405410>
- 10 Annual Report, éves beszámoló, 2013.
- 11 Aegon, Allianz, Aranykor, MKB, Pannónia.
- 12 Mérföldkő a hazai pénzügyi oktatásban. <http://www.edupress.hu/index.php/koznevelés/458-merfoldko-a-hazai-penzugyi-oktatasban>